

HÖPKEN, CARL FREDRIK VON
CARLESON, EDVARD
REBRÉN, LARS

**Twänne stora svenska herrars rese-
beskrifning, ifrån Cypren, til Asien,
förlofwade landet, Jerusalem, och Christi
graf, jämte andra märkwärdiga orter och
namnkunniga ställen, med chronologiska,
geneal**

Stockholm
1768

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

α. B

Indant
Res
assat
(84)
59.
1700-1829

Twänne
Stora Swenska Herrars
Reise-Beskrifning,

Från

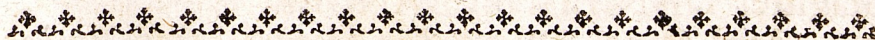
Cypren, til Asien, Förlofwade Landet,
Jerusalem, och Christi Graf,

Sämte

Andra märkwärdiga Orter och namnkunniga ställen,
med Chronologiska, Genealogiska och Geo-
graphiska Anmärkningar,

Ufsatte af

L. R.

STOCKHOLM,

Tryckt hos LORENS LUDVIG GREFING, 1768.

07
Hans Kongl. Maj:ts Högstbetrodde Man, Swea
Rikes Råd, Riddare af Nordstjerne Orden, Högwäl-
borne Herr Baron JOACHIM von DUBEN.

Hans Kongl. Maj:ts Tro-Man, Stat-Secretera-
re, Wälborne Herren Herr CARL ALBRECHT
ROSENADLER.

Hans Kongl. Maj:ts Tro-Man, Kongl. Öfwer-
hof-Predikant, Præses Consistorii uti Stockholm, In-
spector öfwer Scholarna derstädes, Kyrkoherde wid
St. Nicolai Kyrka, och den Heliga Skrifts Doctor,
Högwördige och Widtberömde Herren Herr JÖRAN
SCHRÖDER.

Hans Kongl. Maj:ts Tro-Man, Regerings-Råd,
Wälborne Herren Herr ADOLPH OLTHOFF.

Hans Kongl. Maj:ts Tro-Tjenare, Dom-Probst,
Theologia Professor, Högwördige och Widtberömde
Herren Herr Doctor GABRIEL MATHESIUS.

Hans Kongl. Maj:ts Tro-Tjenare, Theologia
Professor, Högårewördige och Widtberömde Herren
Herr Magister CHRISTOPHER CLEWBERG.

Hans Kongl. Maj:ts Tro-Tjenare Theologia
Professor, Högårewördige och Widtberömde Herren
Herr Magister ERIC KINMARK.

Hans Kongl. Maj:ts Tro-Tjenare, Astronomiæ
Professor, Höådle och Widtberömde Herren Herr
Magister DANIEL MELANDER.

Hans Kongl. Maj:ts Tro-Tjenare, Hof-Tunka-
re, Wälborne Herren Herr ADOLPH LUDVIG
CARLESON.

Hans

Hans Kongl. Maj:ts Högtribbet Man, Prä-
sident, Riddare och Commendeur af Nordstjerne-
Orden, Högwålborne Herr Baron CARL FRED.
von HÖPKEN.

Hans Kongl. Maj:ts Tro-Man, Commerce-
Råd, Directeur af Ostindiska Compagniet, Wål-
borne Herren Herr ROBERT FINLAI.

Hans Kongl. Maj:ts Tro-Man, Cammar-Råd,
Wålborne Herren Herr GISE.

Hans Kongl. Maj:ts Tro-Tjenare, Secreterare
wid Kongl. Wetenskaps-Academien, samt Riddare
af Nordstjerne-Orden, Högädle Herren Herr PEHR
WARGENTIN.

Hans Kongl. Maj:ts Tro-Tjenare, Dom-Probst,
Theologiae Professor, Högwördige och Widtberömde
Herren Herr Doctor LARS HYDREN.

Hans Kongl. Maj:ts Tro-Tjenare, Theologiae
Professor, Högärewördige och Widtberömde Herren
Herr Magister JOHAN AMNEL.

Hans Kongl. Maj:ts Tro-Tjenare, Historiae Pro-
fessor, Högädle och Widtberömde Herren Herr Mag.
CARL FRED. GEORGII.

Hans Kongl. Maj:ts Tro-Tjenare, Kyrko-Herde
wid St. Clara och Olai Församlingar, Assessor uti
Stockholms Consistorio, Högwördige och Widtberöm-
de Herren Herr Doctor JUSTUS CHRIST.
HAUSVOLFF.

Hans Kongl. Maj:ts Tro-Tjenare, Consul, Wål-
borne Herren Herr ERIC BRANDER.

Ingen

Ingen Nation gifwes i Christenheten, som intet,
hwar och en på sit Tungomål, utgifwit Beskrifnin-
gar i det ämnet, som angår det heliga Landet, och de
Orter, som wår dyre Frälsare lefwat och dödt up-
på. I slutet af det 16:de Seculo, har äfwen en i wå-
ra tider nog sålhynt Bok utkommit af Trycket på
Wisings. D, på Swenska Tungomålet, med många i trä-
skurna Chartor, Butingi Itinerarium Sacrum kallad:
Hwilket arbete blef andra gången, uti Ignatii Meurii
Tryckeri, omtryckt uti samma Format, näml. in folio, af
den Lårda Lælio, Rector då förtiden uti Stockholms
Gymnasio, som war uti Franciskaner. Klofret på Rid-
dareholmen, eller det sedermera kallade Possiska Huset;
hwilket Gymnasium flyttades uti förra Seculo til Gesle.
Men som hela Boken är grundad på Munke-Legender
och olårda resandes Diarier och Skeppare. Journaler; så
är intet at undra, at felen af denna Bok lysa alla i ögonen.

Min Nådige Herre, Mina Herrar.

Jag, i min ensaldighet, har ment mig göra det All-
männa en tjenst, at jag utgifwit genom Trycket en Rese-
Beskrifning, i Pennan fattad af så dråpelige och högtför-
tjente Mån af Swea-Rike och hela den wetgiruga werldē.

I min ensaldighet, tror jag mig äfwen wunnit mitt
wördnadsfulla ändamål, när jag tillskrifwer så uplyste
Herrar en Skrift, som förtjenar upmärksamhet.

Framhårdar med Wördnad,

Min Nådige Herre, Mina Herrars

Anderdån Edmjukaste tjenare
LORENTS REBREN.

Företal.

Under Fornjottersta, och Ynglinga Konunga: Husens Regering, woro Resor til Österländerna intet obekanta. Om Jorsala-Farare och Färder til Jerusalemler wittna våra Sagor och Bauta-stenar a). I Pompeji Tid, 90 år för Christi Födelse, gjorde våra Fäder tåta besök på dessa Orter. Sedan Arcadius, den första

:(3

a) I Jomkils Västra Kyrko-dörr, är en Runsten, til en del aflagen, med följande Skrift. INGELFASTR UK STINBIARN, DORSTIN, LITU, AT JURUNTR FADUR SIN, IN TESAL FUR. Det är, Ingelfaster och Stenbjörn, samt Thorsten, målade detta åt sin Fader Jorunnund, som for til Thessalien. Denne wår JORUNTER for til Thessalien, som är et Landskap i Grækeland, dit fordom i Seculo Quarto gjordes uttåg från dessa Nordiska Länder. På många våra Runestener finnas nämnde Girkfarare, (Grækelands-farare) Ussarare, Mäsiefarare, Jorsalafarare; Swarom kan läsas i Anteckningen til Vita Theodorici Regis Ostrogothorum & Italix, pag. 448.

I Upland, Bonde-Kyrko Socken och Norby Gård, finnes en Runehäll, med följande Inscription. ALI UK JUFURFAST LITU GIRA MARKI IFTER JARL FADUR SÖN, UK AT GISL, UT AT IGIMUNT, HAN VAR TRAFIN AUSTER, SUN JARLS, YBIR RISTI. Det är: Alle och Ju-

F ö r e t a l.

sta Gräkiska Kejsare A. C. 395 tilträdde Regeringen uti det Östra Kejsaredömet, allt intill den sista Kejsarens Constant. Palæologi olyckliga slut 1453, hafwa Swear och Görher, samt deras Barn och Estertomma, varit de Gräkiska Kejsares Lifwakt, som kallas i våra gamla Sagor för Wäringar. Af den grund-orsaken uprättade Turkiska Kejsaren Amurath I. A. C. 1362 den namnkunniga Janitschare Lifwakten, som endast består utaf de fångna Christnas Barn, hwilken ännu brukas wid det Turkiska Hofwet.

Ifrån bequnnelsen af det Heliga Kriget 1096, och till 1296, då det slutades, hafwa många både Kongelige, Jarla, och Ätteborna, från våra Orter, wist et oförfärat hjerta, i det Heliga Kriget; hwaraf de förwärswade sig det namnet, Guda-Riddare; Et sådant namn bekom en Folk-unge från Sverige.

Till Guds Riddare han tha foor,
En Håår aff Littoga myckin of foor &c.

Deße Guda-Riddare lade grunden till den Liffländska Regeringen, och blef deras sista Hårnästare Gotthard Keller, uti 16:de Seculo, den första Hertig utaf Curland. Uti et mindre uplyst tidehwarf, hade flere Europäische Konungar, intagne af en blind Religions-istwer, sticket stora Hårskarar till at intaga det förlofwade Landet. Utgången war den, at de utblottade sina Länder på Folk och Penningar, och hade så när förstört war Werlds-del.

Men war stora Konung CARL XII., när han wistades i Bender, sticket i det stället dit Lärda Män, som skulle hämta därifrån kundskaper och hwad som kunde befrämja Wetenskaperna samt gagna Lärda Samfund. Wid blot,

ta

surfast låto göra märke efter sin Fader Jarl, och åt Gisle samt Inge-mund, som war Jarls Son, och blef dräpin i Österlanden. Ubbe rista Runestriften.

S ö r e t a l.

ta jämförelsen lär ej vara svårt at döma, hwem som hos en flok och billig Efterwerld förtjent bästa omdömet. Denna makalösa Hjelten, som, midt under det bistraste Krigsöde, ändock tänkte på at befrämja Wetenskaperna, utnämnde Syra af desß Undersätare, som woro i Hans lilla Medfölje, at, på Kongl. omkostnad, företaga en Resa til det Förlofwade Landet, til at där bese och i akt taga alt hwad som kunde vara märkwärdigt. Ibland dessa, hade Fäderneslandet och hela den Lärda Werlden den olyckan, at alt för bittida sakna twänne, nämligen: Silfvercrants b), som dog i St. Jean d'Acres år 1712, och Eneman, som wäl hant, efter fulländad Resa, hem til Upsala, at emottaga den Orientaliska Profesionen; men afled fort därefter, år 1714 c).

Den

b) Son til Cammar-Rådet Johan Silfvercrantz, skref sig til Zibble och Örnäs, kallad förut Hyltén, Broder til Professoren Silwerkiöld, och Faderbroder til Borgmästaren i Stockholm Anders von Hylteén, och Landshöfdingen Samuel von Hylteén. Efter anlagda Studier, blef först vice Notarius i General Commerce Collegio, derifrån 1670. Vice Fiseal i Cammar-Collegio, 1674. Advocat-Fiscal. Ibid. 1677 d. 14 Febr. Assessor i Kammar-Revision, och utomdesß brukad i hwarjehanda angelägnas Commissioner, i hwilka han, efter Kongl. Speciale befällning, förrättat åtskilliga wigtiga saker. 1705 den 6 April Cammar-Råd. Född i Småland 1645, d. 26 Junii; död i Stockholm 1717 d. 1 Febr. utan manliga Arfwingar, och där begrafwen i St. Claræ Kyrka; gift med Maria Hammarin, Kyrkoherdens wid St. Claræ församling i Stockholm, Mag. Samuelis Benedicti Hammarini Dotter. Son af Kyrkoherden wid Simestads församling i Småland, Andreas Jonæ Hylthenius, född 1598, död 1666.

c) Här torde tilläras at anföra så mycket man sådt i händer, af afledne Professoren Enemans Anmärkingar wid desß Constantinopolitanska Resa, under följande Titul. En kort Antekning och Anmärkning på de öfwerblefne gamle Monumenterne i Constantinopel, sådane som de nu år 1710 i Junio finnas. Seke långt ifrån Serailen är en Rånareban, som Turkarne kalla Atmidan, uppå hwilken, när insil den ö-

S ö r e t a l.

Den högtuplyste Konung CARL XII, som satt wårde

dra ändan, en stor Colossus står af fyrkantiga stenar mycket hög upfatt. Har fordom varit öfwerdragen med Koppar; och synas än i dag djupa hål nästan i alla Stenarna efter Spikarna, som Kopparen har varit fastnaglad wid, på Colossen. Är uti Kejsar Constantini Magni tid, 300 år efter Christi Födelse, upfatt, antingen ny, eller öf hitflyttad ifrån Rom, på Constantini Magni befallning, hwilken sökte på alt sätt, som görligt war, at sätta sitt Constantinopel i samma ryckte och wårde, som Rom war, och någon annan ort i werlden kunde wara; derföre han öf kallade denna Staden det nya Rom. At Kejsar Constantinus har låtit förfärdiga och sätta denna Colossen på detta Rummet, det kan noggsamt slutas af Öfwerkriften, hwilken med gamla Gråttiske Bokstäfwer och Ord står inskrifwen på desß fot på Östra sidan.

Wid denna Öfwerkriften är at märka: 1 At de twänne sista Raderna äro insjunkna i Jorden, at man nu icke kan läsa dem mer. 2 At Gyllius, som, för 100:de år wid pass tillbaka, har dem antingen sielf låsit rent ut, eller af andra tagit, han hafwer, i stället för *ov Ρωμαϊος*, som det nu kan rent läsas på den tredje raden, skrifwit ö *Ρωμαϊός*. Innehållet är, efter orden, någorlunda detta:

Detta stora fyrkantiga Underwårket ibland höga Stodar, som af tiden war skämt, har Herren Constantinus, den unge Romaren, och Prydnaden af Regenterne, låtit å nyo förfärdiga bättre, än han fordom war at se. En som Colossus war på Rhodo et underwårk; Så är denna Koppar Colossen et underwårk här. Femtio steg wid pass härifrån står en Malmstod, 6 Alnar hög, ihålig guten, och wriden liksom af 3 Orm-kroppar, utaf hwilka öfweruppå, hufwuderna äro borttagne, och uppå hwilka fordom skall hafwa stådt Apollinis Pythii Tresot (*τρεῖς*); derom i Gråttiska Historierne mycket är wordet skrifwit. Andre mena, at han i gamla tider skall wara upfatt af en Trullkarl eller Signare, Staden til en hjelp och beskydd emot Demar, som förr hafwa mycket skadt honom, men hwarom dock intet wist kan finnas eller sägas.

Äfwen så långt här ifrån längre ut på Rännarebanen står en förträffelig wacker Obelisk af en hel Porphy - Sten utbuggen, wål 50 à 60 alnar hög i fyrkant, och hwar fyrkant eller sida är nederst 8 à 10 quarter bred. På alla fyra sidorna ifrån spetsen alt ned til desß fot står alt hieroglyphiske

Söretal.

de på Lärdom och Lärdoms Jofare, beslöt fördenksull, at
)()(seder=

Figurer uthuggne, på sin fot står han uphögd med fyra gutne Metall-
 stälpar eller stodar, en half aln höga och breda wid pass, en under hwart
 hörn. Och på öfre delen af foten stå allehanda små bilder uthuggne, men
 hwilkas ansikten äro måst sönderflagne af Turkarne, som intet kunna lida
 några bilder, af den löjlige orsaken, som föregifwes, och jag nämna må:
 At Gud skall en gång fordra räkenkap af alla, som antingen hafwa eller
 göra allehanda Creaturs bilder, och Belåter, för det de gjort et dödt Be-
 låte, och intet satt Själ eller Lif deruti. Aldranederst på denna Obeli-
 skens fot står på Östra sidan dessa Latinske versarne med stora Bokstäfwer:

Difficilis quondam Dominis parere serenis
 Jussus et extinctis palmam portare Tyrannis
 Omnia Theodosio cedunt, Sobolique perenni
 Ter denis sic victus ego domitusque diebus
 Judice sub Proclo superas elatus in auras
 Hic lapis est unus dic qva est arte levatus
 Si nam sint plures dic ubi congeries.

Men uppå Västra sidan stå fyra rader Gråkiffa ord.

Hwarwid åter är at märka, 1. At de 3 sidsta Latinske raderna äro nu
 nedfunkne i Jorden, och kunna ej läsas mer; 2. At den fierde raden så läses
 nu i dag rent och klart, och intet som Gyllius och Smitt efter honom haf-
 wa den skrifwit: Terdenis sic - - ectus duobusqve diebus: Endock båg-
 ge skrifwa sig hafwa låtit dem på Stoden. Men som jag håller före, så lærer
 Smitt intet gifwit så noga agt på orden, utan fölgt Gyllii affskrift efter,
 och Gyllius åter welat jämka Latinen efter Gråkiffan. 3. At de 2 sidsta
 verserna stå djupare i jorden, och äro af den Ungerste Residenten obser-
 verade, hwilken för någon tid har låtit upgräfwä så långt, som några ord
 ses kunde, och gifwit mig sin affskrift deraf. Hjest, som man kan mär-
 ka, så införes columnen såsom talande om det, i hwilkets asseende han
 har blifwit upfatt, någorlunda i denna meningen:

Jag som fordom mycket swårt måste läggas under de Gdble Herrars lybno
 Samt wisa och wittna om segren för de döda Hårskarena,
 Att detta (neml. jag och det jag hittils burit märke före) faller Theodo-
 fio til nu och hans efterkommande ewärdeliga.

En på trettio dagar hafwa de sådt rå på mig.

Att jag under Proclo, den tid han war Domare eller Föreståndare är i
 wärdet högt upfatt worden,

S ö r e t a l.

födermera affända, för detta Sveriges Rikes Stora År-
fe-

Detta är en Sten, och kåra säg på hwad sätt han är upfatt worden:
Men om flera skulle gifwas, kåre säg då hwarest en hel hop äro til finnan-
de (hwarest man kan hafwa stora hopar deraf).

Denna Öfwerkriften wisar noggsamt, at Kejsar Theodosius intet har
lätit hugga eller upfatta honom, utan allenast bestält, at han som förfallen
låg, är bleswen uprest igen, och på sin fot satt, hwarföre och columnen
intet mer will tala om det han i förstone bar märke före och war et monu-
ment utaf, utan om Kejsar Theodosio, och honom widare til åra och åminnel-
se, under hwilkens Regemente 400:de år efter Christi Födelse wid pass, denne
Stoden är, icke utan besynnerlig konst och alles förundran, så wäl uprättad igen.

Längre in i Staden, på en ort, som kallas Tauck Bazar, står en annan
R. Constantini Magni Column, hwilken nu består af 8 hela Porphy-
Stenar, förutan foten. Hwar Sten är 10 fot hög och litet mer, och i sin
Diameter wid 6 fot bred, efter Gyllii utmätning, det man ock kan se wa-
ra mycket likt. Han är hel rund, och fordom säges han warit så nått och
wäl tilhopa fogad och öfwerdragen, at ingen annat se kunnat, än wore det
en hel Sten. Är nu öfwer 86 fot hög, och med Järnband omgifwen: Men
fordom har han warit ännu högre, näml. bestådt af 11 sådane Stenar,
hwaruppå sedan öfwerst har stådt en wacker Koppars Mans-stod, uti hwil-
kens hufwud, skall hafwa warit inslagne de Spikar, som Trålsaren Kristus
har warit fastnaglader wid Korset med. Detta sednare är så af gammal
widseppelse och ligger föga Magt uppå. Men at Kejsar Constantinus
har haft et wackert asseende dermed, det kan slutas af den Gråkiska Öfwer-
kriften, som han lätit skrifwa på samma stod, och så lyder på Swenska:

Tu, o Gud, Wärldenes Konung och Härskare,
Til din tjenst har jag anlagt denna Staden och hit bragt
Roms Regemente, samt med des styrka,
Bewara nu henne och Skyddan ifrån alt ofall.

Sådane werler hafwa i forna tider stådt skrifne deruppå, men hwilka til-
lika med Kopparsstoden, och de tre Öfwerste Stenarne hafwa blåst neder
och öfwer ända, utaf en hästigt storm, och sedan aldrig mer blifwit up-
fatte: Utan något derefter har en Kejsare lätit laga ofwantiil, uppå den
öfwerste Stenen, en frants omkring. Hwilken ock satt sitt namn där-
uppå; men kan nu intet läsas, efter det är så högt upp: Ej heller kan
esterrättelse derom inhämtas af någon annan här på orten.

Wid denna Columnen har fordom legat et Torg, Placotum benämmt,

Söretal.

på hwilket den weberstyggeliga Rättaren Arius (emot hwilken det första Christenhetens Allmänna Möte af 318 Biskopar är hållit i Nicæa, 2 mil från denna Staden i Asia, under K. Constantinus Magnus) är ynkeltigen, dock af Guds rättwisa straff, omkommen och död bleswen, af Dysenterie, och då just, när han war på wägen til Kejsaren och skulle uppenbart återfalla heller förswärja sin willfarande mening. Men renhetens anda, som wiste och såg hans orena sinne och hjerta, slog honom och låt honom dö uti sin orenlighet, deruti han hade haft sin lust, emedan han lefde.

Inteligen är ännu, nästan mitt i Staden, en Column, på en ort, som kallas Aurat Bazar, af samma högd, som denna senare Constantini, om icke högre: Wär namn af Kejsar Arcadii Column, och hafwer på sig utantill uthuggit, öfwerst ifrån alt ned til foten, et samma Kejsares intåg och Triumph, efter en stor århällen Seger, eller i någon annan händelse. Denne är iholig, och kunde länge sedan gås up uti och til det öfwersta: Men nu är han af jordbäfning och stormar så skadader och sönderbråkad, at han står, som wille han falla alla stunder: Dersöre är han nu tillsluten nedan til, at ingen må försöka och til sin skada wara nyssken, at gå up uti honom mer.

Eljest är, af de oändeliga många monumenter och präktiga byggnader, intet mer öfrigit at se eller finna, än någre murar och stenar här och där, särdeles af den namnkunniga Belisarii hus, som, under Kejsar Justinianus, af både lycka och olycka, är mycket ryktbar worden. Denne är det, om hwilken desse orden finnas upskrefne efter, som han skulle på sitt yttersta och i sin fattigdom hafwa brukat: Date obolum Belisario, quem fortuna evexit, invidia excæcavit. Han har warit Kejsar Justiniani förnämste Herre och Fäldtherre, och århållit stora Segrar af alla 3 Werldenes delar, men är änteligen genom afwund bragt om alt sitt goda, så at han har måst tigga om bröd på sidstone och dö i uselhet. Af hans hus, det han i sin wälmagt har anlagt och bodt uti, står ännu wäggarne qwar, och delningen i nedra rummen, hela och behållne, på et högt rum och i sielswa Stadsmuren in at fasta landet. Har nu allenast det qwart, at man utur en liten utbyggnad i muren kan se hela belägenheten af Constantinopel, den man eljest icke, utan af Solimans Mosché Torn, kan se och årfara.

Andre Monumenter äro alle med tiden af jordbäfning, af eld, af fiender och afwiga händer utödde och förstörde, och således alt det som de store Kejsare med otrolig flit hafwa anlagt och ment sig trotsa ewigheten med,

Företal.

Det har en liten tid gjordt ända på, och så slätt, at nu intet tecken en gång kan synas dertill; ej heller skulle någon tro, sådant hafwa varit till, om intet Historierne talade derom.

De förträffliga Aqvæductus, som Constantinopel har, är ock et gammalt och stort wärk; Ty Kejsar Valentinianus har dem i långa tider tillbaka anlagt, och Sultan Soliman i de sednare, med ganska otrolig stor kostnad och arbete förbättrat, medelst hwilka friskt watten altid föres och ledes 3 à 4 mil ifrån landet intill Staden öfwer berg och dalar. Det är så gjordt, at allestädes, hwarest Källor äro, derifrån gå rörere, och drages watten till Huswud-röret, hwilket är af skön Sten gjordt, och i fogningarne med Bly upfyllt och jämnat, är 10 qvarter högt, och 4 qvarter bredt, som en liten trång gång der en liten Karl skulle kunna gå fram uti. Här och där har det sina Dammar af Sten, i en stor rundel byggde, deråst flere Rör stöta ihop och falla in, och löpa ut igen uti ett; och friskt watten föres så ända in uti Constantinopel, uti en jämn högd och stref öfwer berg och dalar; emellan somliga berg och öfwer de djupaste dalar stå wäl 60 pelare och hwalf, stora som de högsta Kyro-murar och Brohwalf, ofta tre högder och hwalf öfwer hwar annan, der öfwerst uppå denne rännan sig stödjer, och hålles uti sitt stref och linea öfwer; hwar til en stor kostnad och arbete har i förstene fordrats. Nu har det sina Uppsyningsmän, och Bönderna som bo der närmast intill, måste hållat rent och redigt. Och på detta sättet hafwa de i Constantinopel altid sitt friska watten, sig til en obejtriskwelig fromma: ty om detta skulle dem betagas och affåras af en Fiende eller eljest, så skulle de lida en stor nöd på friskt watten, särdeles i Sommartiderna. Utan för Staden, der Dammarne äro wid dessa Aqvæductus, der hafwa Turkarne små Hus och Skul, byggde halft öfwer wattenet; dem de falla Kiosk; och sitta uti wid wattenet: Hafwandes der med sitt Caffé, Tobak och friska wattenet, icke den minsta sin ro och förnöjelse.

Anteligen är ock utan för Constantinopel en Column, som gemenligen kallas Pompeji, och honom til ära och åminnelse är uppsatt redan för Christi tid. Samma stod står wid ändan af Canalen, eller i munningen af honom för Pontus Euxinus eller Swarta Haswet, på den medlersta Bergsklippan af dem, som kallas Rupes Cyanææ, och ligga här wid Udden af Europa, emot hwilka andre klippor swara, på Udden af Asia, och kallas Rupes Cyanææ Asiaticæ. Äro mycket namnkunnige af det aldraäldeste Gräkernes uttåg, hwilket de så kallade Argonautæ gjorde til Colchidem, och

Företal.

och för sin afresa hafwa på dessa klipporne upfatt 12 Altare, och offrat 12 Gudar och Gudinnor til åra, om lycka på sin resa: Men efter hwilka Altar nu för tiden intet tecken synas på bemålte höga Bergs-klippor, utan allenast 6 à 8 stycken fyrkantiga hål af en half alns bredd i Berget, om det ock skall kunna wara något tecken deraf. Men Columnnen står där ännu qwar: dock så at Pedestalen allenast står i sitt rum på Berget, och de öfriga är nedstomat, och ligger straxt nedan för Berget emellan klipporne Wid Gyllii tid för 100:de år tillbaka, har han måst stå uprätt, efter han intet annat rörer om honom; Men nu ligger han fullfallen. Eljest befinnes han, alt efter berörde Gyllii Beskrifning, af wacker hwit Marmor, och består af sin Pedestal, Spira och Corona. Hwilka tre stycken hafwa stådt nått tilhopafogade, och gjordt en högd af 10 alnar wid lag. Pedestalen synes hafwa liten Proportion emot det öfriga, särdeles i Diametern, som nederst intet skall wara öfwer 6 quarter; i sin högd är han 10 quarter wid pass. Mitt uppå honom är som en Lager-Trants utbuggen, med sina fyra lifsom nedsläppte lyckor: Öfwerst uppå honom äro 5 små hål, uti hwilka ännu synes efter järnet, som sielfwa Spiran har warit tilhopafogad och fast på Pedestalen med, och emot hwilka äfwen swara 5 hål i den nedfallna marmoren och Spiran, och hwilken Spira har i fallet blifwit slagen i 3 delar, der hon förr war en hel Sten, och i sin högd mer än 6 alnar hög, och har i sin Diameter en god aln, dertil med är ock Cronan af en alns högd, och sielfwa öfwerste kretsen wid pass 6 quarter bred i Diametern. har med et Järn allenast warit tilhopa fogad, med Spiran eller sielfwa Columnnen. Hwad nu Gyllius utlåter sig härwid, at Pedestalen skulle fordom hafwa warit et Altare, som Hedningarna offrat på Apollini til åra, det kan man fuller, om inga andra Hjal äro, än dem han anförer, icke så lätt sluta af Pedestalen, som han nu är; efter han i sig sielf, til ämne och arbete och ålder, synes de öfrige styckerne aldeles lif.

Och som han säger, at i hans tid redan de inbyggne orden och namnet woro utgångne och kunde icke läsas: Så woro de ock mindre nu at igenfinna. Men någre nye Bokstäfwer woro der inritade af Europæerne, som samma Column besedt hafwa.

Derjämte fants icke mindre swårhet at komma uppå denna klippan, än Gyllius klagar sig hafwa haft, för Berget skall, som af wattnet är åtslibt och fladat, och så småningom måste lida. Ty det är icke et hårdt Stenberg, utan sten med jord beblandad, som af Hafwet, hwilket faller starkt derpå, lätt nog kan minskas och lida.

Men at han säger, som kunde man wäl wada ifrån dessa klipporne til

S ö r e t a l.

ke-Bisfop, Doctor Henric Benzelius d), som en tid wistades hos hans Högst-Salige Maj:it i Bender och Demotica, til

fasta landet i hans tid, omfönt det gick watten emellan fasta landet och dem, det syntes nu ingen likhet til, utan fast mer seglade en liten Båt deremellan och öfwer, nu medan wi stodo på den höga klippan och sågo på. Herr Öfwerste Lieut. Funk, hwilken jag hade äran at göra följe med hit up, fan här om med mig icke allenast vittna och betyga, utan ock gifwa en närmare beskrifning af hela Canalen til dess belägenhet och namn på ömse sidor, hwilket han både i fram- och återresan mycket noga i aft tog och antecknade.

MICHAEL ENEMAN.

At föregående affrist är lika lydande ord ifrån ord med selswa Originalen, som salig Herr Professor Eneman med egen hand uti Constantinopel skrifwit och berifrån til Swerige öfwerfändt, med nu warande Cangelie-Rådet och Extra-Ordinarie Envoyen wid Ryfka Hofwet, Högwålborne Herr Baron Herman Cedercrutz, som lämnat mig Communication deraf, det warder härmed besannat af Stockholm den Aug. 1722.

ANT. TROTZIG.

d) Den widfrågade Urke-Bisfopen Henric Benzelius är född i Strengnäs 1689, den 18 Augusti, af då för tiden warande Bisfop öfwer Stregnäs Stift Eric Benzelius, sedermera Swea Rifkes högstförtjente Urke-Bisfop, och Fru Margareta Odelia, en Dotter af Doctor Eric Odelius, Ryrkofherde i Stockholms Stads Stor-Kyrka, och Präses Consistorii derstädes. Af denna stora Mannens tvenne Dotter-Söner hedras vårt Riddares hus med tvenne Familier, under namn of Odelstiernor och Odelströmar.

År 1709 försvarade han en Disputation wid Upsala Academie om Alexandria uti Egypten. Efter widlöftiga resor innom Fäderneslandet började han 1712 sin Utrikes resa, på Königsberg, genom Polen, Slesien, Ungern, Siebenburgen, Moldav och Bessarabien, i hwars Hufvudstad Högstsalig Konung Carl XII. då wistades. I October Månad 1714 reste han til Constantinopel. I April 1715 for han Sjöledes derifrån, igenom Propontides til Hellesponton, besåg i wägen Phrygien och Thracien, jämte Selivree, Heraclea, Rodosto, Galipoli och flera. Ifrån Hellesponton eller Dardanellerna, tog han i ögnafigte öfwerlesworna af Sestos och Abidos: derpå kom han uti det Ägeiska Hafwet eller Archipelagen, anlände först til Tenedos och sedan til Troja. Här öfwer fasta landet i Phrygien, ifrån Trojaden, til Mytilene, Lesbos och Scio. Härifrån til Samos och Patmos, härifrån til Rhodes, och Cypren m. m. Han begaf sig sedan til

S ö r e t a l.

til Palæstina och Egypten, hwilken resa han tog ifrån Constantinopel uti April, 1715. Swarom en af Trycket utkommen wacker Bok, Palæstina kallad, lämnar det bästa wits-ord. En lika sådan Resa hafwa Præsidenterne och Commendeurerne af Kongl. Maj:ts Nordst. Orden, Hr. Baron Carl

Fre-

Tripolis under foten af Libanon, Heliopolis och Damascus. Widare til Sidon den första Gräntse-Stad af det Förlöfwade Landet. Härifrån til Tyrus, Nazareth, Cana i Galilæen, Galilæiska Hafwet, Tabors Berg, Carmels och Hermons, m. m. Sedan til Jaffa uti Cesarza. Derifrån til Rama. Besåg Krubban i Bethlehem. I Jerusalem Pilati Rådhus, Berget Golgata och Christi Graf. År 1716 anlände han til Damiatia uti Egypten. Tog Nil-Flodens öfverflödande i ögnasigte, och anlände sedan til det Fölkrika Cairo. I Martii kom han til Suez wid röda Hafwet, genom det steniga Arabien, til Bergen Sinai och Horeb. På återresan til Cairo, såg han de bekanta Pyramiderna, de urgamla Catacomberne, den rara Nilometern, den i hårda Berget uthuggna Josephs Graf, m. m. Sedan for han til Alexandria, om hwilken Stad han förut hade Disputerat i Upsala. Derifrån seglade han Sjöledes til Livorno uti Italien, derifrån til Marseille, och omsider til Paris. Sedan genom Frankriket, Tyskland, Holland, och Amsterdam; och derifrån Sjövägen til Gøtheborg, hwarest han hade Konung Carls Befallning för sig, at upwakta Hans Maj:it wid Fredrichshall; men när han kom til Strömstad, fick han kundskap om Konungens död, då han wände om til Upsala. 1719 blef han Præpositus för Communitetet i Lund, och strart derefter Professor Philosophiæ Extraordinarius. 1729 Professor uti de Orientaliska Språken. 1732 Theologiæ Professor och Doctor Theologiæ. 1738 Dom-Probst. 1740 Biskop i Lund. Och 1747 Swea Rikes Ärke-Biskop. I sitt höga och wiktiga Kall har wår Salige Ärke-Biskop haft den förmon, at förrätta de största Sysslor, som det samma tilhörer. Han har Jordfäst Konung Friedrich I. Han har haft den nåden, at fröna Deras Kongl. Majestäter, wår nu Regerande Allernådigsta Konung och Drottning. Af honom hafwa Deras Kongl. Högheter Ärf-Prinsarne Carl och Friedric, samt den Kongl. Ärf-Prinsessan Sophia Albertina, blifwit genom det Heliga Dopet intagne i H. E. Xrans Församling. 1725 trädde han i Ägtenskap med Fru Emerentia Rudenschöld, en Dotter af Biskopen i Lindköping Doctor Torsten Rudéen. Han dog utan Barn 1758 den 20 Maji.

S ö r e t a l.

Fredric von Höpken, och Hr. Edvard Carleson e) gjordt; Til hwilken widlöftiga resa de gjorde en början i April Månad 1733, på et Engelskt Skepp til Cypern, och är just den samma, som nu följer, grundader på deras egen hållna Dag: Bok.

Kort

e) Herre til Malmwik och Wårby, kallad förut Carlson, blef efter 7 års wistande wid Upsala Academie, år 1725 Aufcultant uti Kongl. Commerce-Collegio, 1726 anträdde han utrikes resor, dem han igenom de förnämsta Handels-orter i Europa til år 1730 fortsatte, då han wid hemkomsten sistnämde år wardt Vice Notarius i förnämde Collegio, utgaf i Stockholm 1731 en Tractat in 8:vo om möseligheten, at inrätta Fabriquer och Manufacturer uti Sverige; år 1733, anträdde han andra gången sina utrikes resor, och i synnerhet til Lebanten, som Correspondence-Commisarius uti ofwännämde Collegio, gick derifrån til Constantinopel, då han fick Befällning 1734 den 16 Aug. at, tillika med då warande Cammarherren, nu mera Presidenten och Commendeuren, och Riddaren af Kongl. Nordst. Orden, Friherre Carl Fred. von Höpken, bewaka Rikets angelägenheter som Chargés d' Affaires. 1738 d. 17 Aug. Cancellie-Råd och Envoyé Extraordinaire, samt Ministre Plenipotentiaire wid Ottomaniska Porten, 1745 d. 29 April rapellerad, 1746 Ledamot i Kongl. Swenska Wetenskaps-Academien, fick 1747 d. 26 Martii Säte och Stämman i Kongl. Maj:ts och Witsens Cancellie-Collegio, 1748 den 28 Martii utnämnd Envoyé Extraordinaire til Kongl. Stor-Brittanniska Hofwet, 1749 Præsles uti sistnämde Academie för Apr. Maj och Junii Månader, då han wid Præsidiu afläggande hölt et Tal, med upmuntran til Fiskeri-Jurättningar uti Sverige: som Ledamot af Academien, har han lämnat efter sig 4 märkwärdiga Minnelse-Tal, öfwer Admiralen och Landshöfdingen Theodor Ankarkrona 1754, Handels-Bergmästaren i Stockholm Thomas Plomgren 1754, Urke-Bisken Henric Benzelius 1758, och Riks-Rådet och Commendeuren af Kongl. Maj:ts Orden, Thure Bjelke 1763. war 1751 den 11 Apr. en ibland de Herrar och Män, som buro Konung Fredrics I. Lif wid Bisättnings Processen ifrån Slottet til Carolinska Graf-Choret uti Riddarholms Kyrkan, samma år d. 4 Dec. wid Konung Adolph Fredrics Kröning dubbad til Riddare: Des Walspråk war: Vigilanter & Prudenter: 1752 d. 20 Nov. Ordinarie Cancellie-Råd. 1756 Ordförande uti Witsens Ständers tillförordnade Bårhus och Hospitals-Deputation, lifledes Ordförande uti Commissionen öfwer Tabell-Wärket, Ledamot uti Politie- och Brand-Commissionen, lifledes uti Commissionen öfwer Uppfostrings-Wärket, 1756 Stats-Secreterare wid Utrikes Expeditionen, 1758 Hof-Canceller, 1762 Præsident i Kongl. Commerce-Collegio, född uti Stockholm i Nov. Månad 1704, död den 26 Februarii 1767. Gift 1740 med Wålborna Fru Clara Leystar, Dotter af Tresorieren för den Holländska Nationen Hr. Pet. Leystar, och Fru Maria de la Fontaine, som med sin Moderbroder Holländska Ambassadeuren Grefwe Collyer kommit til Turket.

Kort Beskrifning om Resan ifrån Cypern til Jerufalem.

Sedan wi hade gjordt of nog samt underrättade om Cyperns
 tillstånd, Commercie och Curiositeter, begofwo wi of
 på resan derifrån den 16 Julii 1733 med et Franskt Far-
 tyg, en så kallad Barque, hwilket war befraktadt at gå
 til Seide, St. Jean d'Acree och Jaffa, och kommo med
 en god wind den andra dagen om aftenen til Seide, som
 war fordna dagar under namn af Sidon ganska bekant.

Denna Stad är belägen wid Sjön, och är Landet deromkring gans-
 ka fruktbart och angenämt. Men ser der ännu utan för Staden ruiner af
 Gamla Sidon, som bära nog samt witnessbörd om des fordna Magnifi-
 cence och storlek. Castellet ligger på en Hö, hwarifrån man hafwer
 Communication med Staden, förmedelst en kostbar Bro. Långre utt
 Sjön synas andra små Öar, hwarest de Europæiska Skeppen komma
 til Ankars, men på et farligt ställe, i synnerhet Wintertiden, emedan det
 är öppet för alla wäder. Seides Producter äro Bomull, Silke och Ull.
 Frantsoferne och Engländerne drifwa handel på denna orten, men måst
 de förre, af hwilka et wackert antal äro här etablerade, näml. 1. Consul
 och 12 andra Hus. Araberne härja och plundra ganska mycket i Landet
 här omkring och föröfwa stort sielfswäld, ja så, at de ofta komma alt intill

sielfwa Stads-Portarne. Derföre är det ock rätt farligt at resa Landwägen. Wi resolverade ock alt derföre så mycket snarare at continuerå wår resa widare med wårt Fartyg, som wi likawål fingo se St. Jean d'Acre och det bekanta Carmels Berg, hwilket är alt det, som är märkwärdigt i dena negden. Wi ankommo til Acre den 15 Julii, sedan wi warit allenast en natt under wägen ifrån Seide. Denna Stad är också belägen wid Sjöfanten och kallas i fordna tider Ptolomais. Riddarne af Johanniter Orden hafwa länge warit Mästare af henne, i hwilkas tid hon warit wäl bygd och fortificerad. Man ser der ännu Rudera af Stormästarens Palais och 30 Kyrkor. Nu för tiden är ganska litet öfverigt af den fordna Magnificence. Et fyrkantigt Torn är nu all den Fortification, som der är tilfinnandes, och om Europeerne intet woro der etablerade, hwilka uppehölllo Staden, så skulle han snart lämmas tom och öde; de bo uti 2:ne Kaner, hwilka äro stora Hus, indelte i många aparta Wåningsrum för åtskillige Familier, under hwilka hwar och en hafwa des nödiga Magaziner. Denna Ortens Producter äro, som i Seide, Bumull, Silke och Ull. Nära wid Staden ligger det bekanta Carmels Berg, hwarest är et berömt Kloster, Carmeliter-Munkarne tillhörigt, som de Catholiske berättat at Elias har funderat, när han insticktade denna Orden. De hafwa warit twungne för några År sedan at öfwergefwä och lämna det samma, emedan Araberne gjorde dageligen anfall på dem. Man beser der twenne Grottor; den ena bär namn af Propheten Elias, hwarest han, som berättas, skal hafwa underwist sina Lärjungar, och den andra såges hafwa warit Elisæ, wid hwilken äro 2:ne Källor af ganska godt watten, som han skal låtit uppspringa utur jorden. Detta Berg är en del af Berget Libanon, och är nu förtiden i en Emirs besittning, hwilken betalar derföre åt Turkiska Kessaren årlig tribut af 12 Håstar.

Sedan wi uppehållit ock 2:ne dagar at bese dese orters märkwärdigheter, Embarquerade wi ock å nyo d. 22 Julii och ankommo d. 24 d:o om Middagstiden til Jaffa. En Båt ifrån Staden kom strart emot oss at föra oss til Lands, och til at aflasta Skeppet, hwilket så wäl, som alla andra, intet kunde gå in i Hamnen, som är ganska igenfyld och blifwer dageligen mer och mer farlig och obeqwäm.

Jaffa kallades i fordna dagar Joppe, och war Jerusalems Sjöhamn, samt en ganska Considerabel Stad. Nu är han i et uselt tilstånd,

stånd, och lefwa Inwånarne merendels af de Pilgrimer, som gå til Jerusalem, hwaraf om Påsktiden många ankomma. Eljest äro och här någre Sjöpiuderier inrättade, hwarest den så widtberömda Jerusalems Twål gjöres, som är den förnämsta eller rättare sagt endaste Artikel af denna Stadens Handel. Turkiske Kessaren håller der en Aga at commendera Staden: den samma fordrar af hwar Pilegrim 14 Piastrer i tribut, hwarföre han är förbunden at skaffa dem resetyg til Jerusalem, som består i en eländig Äfna, och ändock så de kanste ofta lof at gå til fots. Så snart wi kommo til Lands, adresserade wi oss til Munkarne, som kallas Patres Terræ Sanctæ, hvilka härbergera i deras Kloster här som i hela Landet de Franska Pilgrimmer. Klostret bebos här i Jaffa af 2:ne Munkar allenast, är mycket slätt och eländigt bygdt af jord och kera, men är berömdt dertföre, at det står på det rummet, hwarest fordom det huset war, som Apostelen Petrus bebodde, och hwarest han såg den synen och uppenbarelsen angående ren och oren mat. Wi uppehöll oss allenast här en liten stund, på hvilken wi accorderade med Munkarne, at för 80 Ducater Specie föra oss fram bågge til Jerusalem och tillbaka igen, fria från alla Depenler och utgifter, och reste så straxt, beledsagade af vår Capitain samt en Munk til Rama, som ligger 4 timmar därförån belägen, på det wi om samma natten måtte komma fram til Jerusalem, icke allenast at undwika Arabernes anfall, hvilka i synnerhet om dagen uppehålla sig hopetals på wågen, utan och för den stora hetan skul, som gjorde nästan omöjeligt til at resa om dagen. Hela wågen ifrån Jaffa til Rama ser man et flackt sålt upfyldt med Oljotrån och Bomull. Wi gjorde denna resan, så wäl som ifrån Rama, til Jerusalem på Äsnor ganska uselt klädde, och hade wi redan i Cypren på våra wänners inrådan de försedt oss med mycket slätta och gemena kläder, hvilken præcaution kom oss ganska wäl til pass, emedan wi eljest ofelbarligen hade blifwit röfwade. Wi adresserade oss äfwenwäl i Rama hos Munkarne af samma Orden, som hafwa et ganska wackert och stort Hospital at Härbergera Pilgrimerne, bygdt på samma ställe, hwarest Nicodemi Hus har stådt. Rama har varit i fordna tider starkt befäst, men blifwit sedan demolerat, så at man nu förtiden ser mera ruiner än hus. Araberne kalla denna Staden Ramlah, och är straxt utom Staden en stor Prophetas Graf, som kallas Lounam al Hakim eller den wisa, hvilken af Muselmännerna hålles i stor wördnad, likaledes de 70 Propheters

Grafwar, som de säga wara här begrafne. Wi gingo ifrån Rama samma dag kl. 11 om aftonen. En Arabiff Prints Selem (som tillföre varit en stor fiende af de Christna, men sedan han af Superioren i Rama blifwit af en swår sjukdom curerad, alltid wist sig emot dem mycket benågen) Escorterade oss för 6 Piastrer, som Superioren på våra wägar gaf honom. Wi gingo i 3 timar i samma fält, och sedan wi hade passerat en liten By, Lidda benåmd, som i fordna dagar varit mycket remarquable, i synnerhet för det underwerk Petrus gjorde på Aneo, kommo wi uppå bergen, hwilka continuerade ända til Jerusalem. Wi gingo förbi det ställe, hwarest berättas, at den gode Röswaren hade sin retirade, när han hade röswat på den förbigående wägen. När man går igenom desse berg, är man obligerad at betala 3 à 2 små utlagor, som Turkarne kalla Cassar. Vår Emir eller Prints och Ledsagare förde oss under en annan Emirs tält, med hwilken han war i god correspondence (ibland äro de i Krig med hwarannan), hwarest wi blefwo wäl emottagne och med en stäl Mjök tracterade. Wi hwilade oss emot dagningen uti et Stall, som förut varit en Kyrka, bygd på det ställe, hwarest det säges, at Jeremias blef i tu sägader, och sedan fullföljde wi vår wäg, emellan 2:ne berg i en Dal, hwarest på et ställe de wiste oss rummet, der de mena at David slog ihjäl Goliath. På wänstra handen lämnade wi berget Silo och Sknen, hwarest Johannes Döparen predikade, och sedan wi gådt förbi många ruinerade Kyrkor, kommo wi änteligen til Jerusalem, och gingo in i Staden igenom den Porten, som går til Damascus, hwilken kallades i fordna tider Ephraims Porten, och är den endaste, igenom hwilken en Europæiff Christen får komma in. Man måste defutom begära tilstånd af Pachan dertil, hwilken också wäl låter betala sig; men som vår Munk war skyldig at betala alla våra utgifter, så brydde wi oss ej stort derom; dock tro wi at han kom lindrigt ut dermed, emedan wi sågo så usle och fattige ut. Wi gingo til Klofret St. Sauueur kalladt, hwilket är Huswud-Klofret för alla som finnas i Levanten af den Orden. Gwardian af hela Landet är den förnämsta, han är alltid en Spanior, och har så mycken magt som en Biskop, såm wäl och frihet at göra Riddare af Jerusalems Orden, och tituleras alltid Reverendisimus. Hans Namn och Titul är: J. S. Revermo Padre Audica di montora Leetre Jub:o Guardiano, Digno del Sacro Mo:ne Sion edi Sanctiff:mo Sepulcro Custode Di tutta La terra Sancta. Vicai-

) ✠ (

5

ren är alltid en Fransös, heter nu Louis Martinell; Procuratoren en Italianare Thom. Franc. de Bios, Spanska Nation har företrädet, es medan de mästa penningar, som här inflyta, komma ifrån Spanien, och bestiga sig årligen til ungefär 100,000 Piasres. Wi öfwerlämnade Recommendations-Bref, som wi hade til hwar och en af dem, och uptogo de of ganska wäl. Sedan de hade efter wanligheten twåttat och kyst våra fötter, frågade de, om wi kommo för devotion eller curiositet til denna Orten; hwarpå då wisades hwad Landsmän wi woro, samt at wår Curiositet ledt of hit, gafs of en Munk til at följa of öfweralt, och wisa alt hwad som war remarquabelt. Wid detta Klostret är en stor och wacker Kyrka, hvars Dome är af et kosteligt Mosaique arbete och hvars Hufwud-Altare af Massiwt Silfwer. Bemålte wår Ledsgare förde of således först til Pilati Hus, hwarest ännu i dag Pachan af Jerusalem logerar. Den så kallade helige Trappan, som war i detta Pallats, och på hwilken Christus gick neder med sitt kors, har Kejsarinnan Helena bragt med sig til Rom, som ses ännu derstädes intet långt ifrån St:e. Jean Lateran, hwarest wi sielfwe besedt hånne och de många widskjep-pesser som derwid föröfwas. Hon består af 18 trappesteg, och devotion, som de hafwa för densamma, wises dermed, at de måste gå uppå knäna, utan at någon rör med fötterna derwid. När man kommer up, är et litet Capell, hwarest aldrig Måsan läses, sedan en Präst skal hafwa sedt om en natt Englarne förwätta densamma, hwilket de inbilla Folket, at de sedan derefter alltid hafwa continuerat. Twenne Salar äro märkwärdige i detta Pilati Hus, näml. den, hwarest wår käre Frälsare blef hudflängd, och den andra, hwarest han blef törnekrönt. Urur et fönster af den senare Salen, kan man se Gården af Salomons Tempel, hwilken Turkarne hålla i stor wördnad och hafwa der deras förnämsta Mosquée, warandes det intet permitteradt för någon Christen, at besstäda densamma eller ens wända Ansiktet dit åt. Wid denna Mosquée är ännu en annan bygd på det stället, hwarest Jungfru Maria blef förestald i Tempel, som ännu kallas af de Christna La Chicsa della presentatione della Madonna. På en annan sida om Salomons Tempel ser man Dammen Bethesda ganska wäl conserverad med des 5 trappesteg; men i stället för watten är hon upsyld med ornlighet; de wiste of icke långt derifrån stället, hwarest Herodis Pallats skolat stådt. Sedan togo wi den wägen, som Christus gådt til Golgatha, hwilken kallas nu

Sorgewägen, och sågo 1) en gammal Arcade, på hwilken såges, at Christus blef wist åt folket, när Pilatus sade: Se Människan, och kallas denna Arcade derföre ännu Ecce Homo. 2) Et Capell bygt på den platsen, hwarest wår käre Frälsares Moder dånade bort, när hon såg Christus komma gåendes med Korset. 3) Rike mannens och Lazari Hus bredewid hwarandra. 4) Stället, hwarest Cimon af Cyrenen blef twungen at bära Christi Kors. 5) Veronias Hus, hwilken, som berättas, torkade swetten af wår Frälsares Ansichte, när Han gick förbi hannes Hus. 6) Dom-Porten, hwarigenom Christus blef utförder, hwilken har sitt namn deraf, at alla Domar blefwo der uplåste; den, som publicerades emot wår Herre Christus, slogs up af Judarna på en Pelare, som ses der ännu. Derifrån kommo wi till Golgatha Berg, på hwilket Kyrkan af helliga Grafwen är bygd. Wid ingången måste man betala 24 piastres åt Turkiska Wackten, hwilket är en wanlig tribut för alla Pilgrimmer; sedan har man frihet at gå derin så ofta man will. De derstädes befintelige märkwärdigheter äro följande:

1) Wid ingången wises Smörjestenen, uppå hwilken de såga at Christi Kropp blef smord med Mirram och Alcë, förrän han wardt lagd i Grafwen. Denna stenen är öfwertåkt med hwit Marmor och instångd inom et Jerngaller af 7 fot 9 tums längd och 11 tums bredd: der brinna dag och och natt 12 lampor öfwer honom.

2) Wägen til Christi Graf är på wänstra handen af ingången. Sjelfwa Grafwen är en liten Kammare uthuggen utur Hälleberget och öfwertåkt med en stor Dome eller hwalf. Dörren, som är til Öster, är 4 fot hög och 2 fot 4 tum bred, så at man måste böja sig, när man går derin. Kammaren är 6 fot 1 tum bred och 15 fot 10 tum lång, och är högden intet mer än 8 fot 1 tum; der ses et Stenbord, som berättas wara det samma, på hwilket Christus blef lagder och som nu är öfwerdragit med hwit Marmor, hwars tjocklek är 2 fot 4 tum, des längd 5 fot 11 tum och des bredd 2 fot 8 tum, och brukas til Altare at låsa Måsan uppå: här brinna beständigt 30 kostbara Lampor, röken af hwilka går igenom 3 hål, som äro öpne i hwalfwet. Wid ingången af Grafwen är 3) En sten 1 fot tjock och $1\frac{1}{2}$ fot i fyrkant, på hwilken Engelen skolat suttit, hwars klarhet skrämde Phariseernas Wack, och som talte med Maria Magdalena och den andra Maria, när de kommo at bese Christi Kropp; til äminnelse deraf är bygt et litet Capell för Grafwens dörr, som kallas

las Ängelens Capell. 4) Längre fram åt Norra sidan finner man en sten 4 fot i diameter, lagd på det stället, hwar Christus som en Trågårdsmästare uppenbarade sig för Maria Magdalena. 5) Uppenbarelse Capellet Det kallas sålunda; emedan på detta stället uppenbarade sig vår Frälsare åt sin Moder efter sin Uppståndelse. De Latinste Munkarne låsa dageligen deras Måsar däruti, och hafwa bakom deras rum, hwarest de bo, så länge de förrätta deras Gudstienst i Kyrkan, som bytes om alla twenne Månader; deruti äro 3:ne Altare, bakom et af hwilka ligger et stort stycke af den Pelaren, hwarwid vår Frälsare blef bunden, när han blef hudflängd i Pilati Hus. 6) Et litet Capell, som kallas Christi Fångelse, emedan han blef der instängd under den tiden, som Soldaterna gräfde et hål i jorden at sättja neder Korset uti. 7) Et annat Capell bygd på det stället, hwarest de kastade Lott och delte hans Kläder fins emellan; intet långt derifrån går en trappa neder til en uti Berget uthuggen Källare; på wänstra handen wid det 10:de trappsteget är det så kallade 8) St. Helenæ Capell, hwarest denna Kejsarinna låg i sina Böner, under hela den tiden de sökte efter Christi Kors. Der äro 4 Marmor-Pelare, som altid äro wåta af de fuktiga dunster, hwilka upstiga utur denna underjordiska platsen, men gör dock, at de Christne i Jerusalem inbilla sig, at dese Pelare begråta ständigt Christi död. Eljofte trappsteget längre ned är 9) det stället, hwarest de funno Korset, Epikarne, Törnekronan, och Spjutet, hwarmed de öpnat Christi sida; der bredewid ser man också det stället, på hwilket de funno bägge Röswarenas Kors. Uti detta Capell är at bese 10) et stycke af en grå Marmor-Pelare 2 fot hög och 1 fot i diameter, kallad Pelaren af Improperen, på hwilken Christus satt när de törnekrönte honom. När man kom up igen utur denna orten, och wille gå til Golgatha Berg, passerade man 11) Et Capell, hwarest de stodo som bespottade vår kära Frälsare. Några steg derifrån finner man en liten trappa, som förer til Golgatha Berg. Der ses 12) et Capell bygd på det stället, hwarest Abraham wille upoffra sin Son Isaac, kallad Isaacs Capell, som är upbygd utur stenswa Kyrkan. 13) Hwarest vår Herre Christus blef fastspikad på Korset, der brinna stadigt 30 Lampor. 14) Stället hwarest Korset blef nedfatt i jorden; hålet är en och en half fot djupt med Silfwer beslagit. På bägge sidorne deromkring finnas de ställen, hwarest Röswarenas Kors hafwa stådt. Den gode Röswarens är Norrat, och den

den andras Söderåt, så at den gode Röstwaren, som wiste et ängerfult hjerta, har skolat blifwit korsfäst på höggra sidan om Christus. Der bredewid wistes 15) den Råmnan, som skedde i Berget, när Christus gaf up Andan, och 16) den Platsen, hwarest Johannes och Christi Moder stodo under Passions tiden. Utom dese ofwannämde märkwärdigheter, beses här på Golgatha Berg 4 Grafwar, näml. 1) Et Capell, som kallas Adams Capell bygd af St. Helena på det stället, hwarest de funnit denna wår första Faders Huswudskål, hwarutaf Berget också har det namnet Huswudskåle-Berget. Detta är af alla Orientaler en allmän antagen sats, och kallas Berget derföre af Syris hodiernis Cranion eller Acranion. Turkarne hafwa et mycket rart Manuscript, som de kalla Kestaf Algiam Giumah, skal wara en Dialogue emellan Christus och Adam, och innehåller många curieuse saker. Orientalerne säga, at Melchisedech, som warit Sems Son, skolat fört hit Adams kropp, hwilken Noach haft med sig i Urken.

2) Ses här en Graf af en skön Porphir, som de gifwa ut för Melchisedechs Grafställe. 3) och 4) ses här bägge Brödernes Gothofridi Bovillon och Balduini, Konungarnes af Jerusalem, Grafwar, hwilkas Epitapher äro följande: Hic jacet inclytus Gotofridus de Bovillon, qui totam istam terram acquisiuit cultui Christiano, cujus Anima requiescat in pace. Amen. Den andra: Rex Balduinus, Judas alter Maccabæus, spes Patriæ, vigor Ecclesiæ, virtus utriusque, quam formidabant, dona tributa ferebant, Cæsar Ægypti, proh dolor! immodico clauditur hoc tumulto. Josephs af Arimatia egen graf ses också här bakom Christi Graf i Kyrkan, under jorden, hwilken han låtit gräfwa bakom wår Frälsares, emedan han hållit sig öwärdig at ligga på samma ställe, hwarest deß Herre legat. Allt detta innehåller Kyrkan af heliga Grafwen, som är ganska irreguliere för de många ställen, som de welat deruti innesluta. Undantagandes platsen, hwarest de funnit Christi Kors, är Kyrkan merendels 70 fot bred och 120 lång: där äro 2:ne Domer eller runda hwälf, af hwilka den öfwer Grafwen är den största. Han är öppen öfwanpå och gifwer ljus åt Kyrkan. Domen är intet rätt hwälf, utan hålles up af stora Ceder-plankor ifrån Berget Libanon. Förrut gick man in i Kyrkan igenom 3 dörrar, men Turkarne hafwa sluttit 2 igen, och behålla Nyckelen hos sig til den 3:de. På wänstra handen af ingången är et Torn mycket förfallit om 70 fots högd med 3 rader fönster,

ster: deruti hafwa tilförene varit 18 Klocker; men Sultan Saladin har tagit dem bårt, för den wanliga averfion, som Turkarne hafwa för Klocker. För Kyrkan är en stor Plats, belagd med Marmor, på hwilken ingen Jude är lofgifwit at gå. Utta slags åtskilliga Secter af Christna hafwa deras wiså rum i denna Kyrka, och förrätta der alt stadigt deras Gudstjenst med Måsor och andra Ceremonier: de äro följande; näml.

1) De Romerske Catholske, hwilkas Munkar äro af Franciscaner Orden, och kallas Patri della Terra Sancta; dese hafwa i besittning Christi Graf, Golgatha Berg, Stället, hwarest Christus blef fastspikad på Korset, Rummet, hwarest samma Kors blef igenfunnit, Smörjestenen, och Capellet, hwarest Kristus wiste sig efter Upståndelsen åt sin Moder.

2) Gråterne hafwa sielfwa Choret uti Kyrkan, hwilkets Medelpunkt är infattad inom 32 ft. stora Pelare, och wises der en liten Marmor-Ring, som de hålla för en stor raritet, och förmena, at det är Medelpunkten af hela Jorden. Denna sats är allmänt wedertagen hos alla Orientaliske Christne, som bestyrka densamma med Psalmitens utsa- go: Operatus est Salutem in medio terræ.

3) Abyssinerne hafwa deras Capell, hwarest Pelaren af Impro- pere ligger, och derjemte Isaacs Capell.

4) Copterne eller de Ægyptiske Christne besitta et litet Capell wid Grafswen.

5) Armenianerne hafwa St. Helenæ Capell, och Rummet, hwarest de delte Christi Kläder.

6) Nestorianernes och Jacobiternes Capell är intet långt ifrån det stället, hwarest Christus wiste sig åt Magdalena, som en Trågårdsmästare.

7) Georgianerne hafwa på Golgatha Berg det stället, hwarest Korset blef nederfatt, samt Christi Fångelse.

8) Maroniterne hafwa samma ställe som de Catholske, sedan de er- fånt Påswen för Kyrkans Huswud.

De måste Pilgrimer komma til Jerusalem wid Påsktiden; och som der då förefalla många underliga och widseppeliga Ceremonier, så gjorde wi oss om de samma underrättade.

De Romerske Catholskes och Gråternes äro de remarquablste. De Catholske anställa en stor Procession natten emellan Skärtorsdagen och Långfredagen, som begynnes klockan 7 om aftonen, och warar til klockan 2 efter middagen. De hålla 7 Predikningar på åtskilliga ställen

och åtfylliga tungomål. Neml. 2 Italienska, 2 Franska, 2 Spanska och i Arabisk; hvilken senare är, i anseende til de Orientaliske Catholiquer, som alla förstå det Språket. Den, som hålles på Golgatha Berg, är besynnerlig. De hafwa et Crucifix, så stort som et Barn, med alla Lemmar tillsammans bundit wid Kroppen, så at, när Prästen, til exempel, under Predikan tager Spiken utur en Arm, så faller Armen neder af sig sielf, som på en annan död Kropp, och så continueras det under Predikan med alla de Sår, som vår Herre Christus har haft. Sedan detta Barn är nedertagit af sitt Kors, svepes det i et Linkläde och bäres til Smörjestenen, likasom de det smörja wille, hwarest det ändteligen föres til Grafwen, derest hålles den sista Predikan, som är på Arabiska. De Gråkiske hafwa ännu en underligare Ceremonie: Lördagen för Påsk eller Påskastonen, flock. 2 efter middagen, går den Gråkiske Biskopen af Jerusalem in i den Heliga Grafwen, och stänger sig in helt allena. Gråkerne inbilla sig, at han, under den tiden, han är innestångd, uptager eld, som faller ned på honom ifrån Himmelen, och betyga utanföre sin glädje, igenom många underliga åthäswor, löpandes en up på den andra omkring Grafwen. Ändteligen wisar sig Biskopen, som har en knippa påtända små Waxljus, sikandes och stråhwandes hwar och en at få af denna så kallade Himmelska Elden, och skattandes den för lycklig, som kan få aldrärförst derutaf. Sedan hålla de deras wanliga Guds-tjenst med ganska liten andacht. Detta är det förnämsta til at bese i Staden, som angår Vår Dyraste Frälsares Wina och Död, samt Warelse här på jorden. Hwad sielfwa Stadsens nuwarande tilstånd angår, så äro der 7 Stads-Portar.

1) Särar-Porten, nu kallad af de Christna, St. Stephani Porten, efter som han blef utanför Staden, intet långt ifrån denna Porten, stenad.

2) Guld-Porten, så kallad af den Förgyllningen, som är omkring hånne, men hon är nu upmurad af Turkarne för en Prophetias skull, som de hafwa, at de Christne skola taga in Staden, genom denna Porten, uppå en Fredags morgon; och på det de må wara så mycket säkrare, så tillsluta de altid på den dagen af Weekan alla Stads-Portarne. Igenom denna Porten red Christus in i Jerusalem på en Äsna.

3) Herodis-Port, så kallad, efter denna Konungen skall bygt henne.

4) Damascus-Port, kallades i fordna dagar, Ephraims Porten.

5) Hebrons-Porten, som går til denna Stad, äfwenwäl til Jaffa och Bethlehem.

6) Sions-Port, efter man går derigenom til Sions Berg.

7) D yng-Porten, har fådt dette Namnet, efter de all Drenlighed utur Staden igenom denna Porten bortføra.

Stads-Murarne äro gode, bygde af Sten, 12 fot höga, och 3 fot tjocka. Castellet, som Pisanerne hafwa bygt, är efter Gamla Architecturen. Sions-Berg, som war fordom in i Staden, är nu måstens dels utom. Wi redo omkring Staden, utanföre, på Wnor, i en timas tid, hwaraf wi sluta, at des omkrets är ungefär $\frac{1}{2}$ Swenskt Mil. Husen äro bygde mycket tätt intil hwarannan, men de äro måst ruinerade, och utom des äro Gatorne mycket frokuge och irreguliere. Staden är tämmeligen wälpeuplerad, dels af Mahometaner, dels af Christna, och dels af Judar, hwilke senare komma gemenligen hit i deras älderdom, på det de må kunna bli begrafne i Josaphats-Dal, hwarest de inbillas sig, at Domedagen skall hållas. Jerusalems kallas Arab Beit al Mokdes, det hela Huset, Coods eller Clods Mobarek, Heligdom, Helig och Wälsignad Stad, samt Cods Scheriff, Helig och förträffelig Stad och ändteligen Ilia eller Alia, hwilket namn Keiser Hadrianus först gaf henne, efter sitt eget, sedan han hade förstört den Gamla Staden. Denna Stad har warit många Revolutioner och förändringar underkastad, som haft många Herrar, efter Orientalernes mening. Cyrus bygde henne up å nyo, sedan hon war förstörd af Nebucadnezar; utur Persianernes händer föll hon i Gräkernas, nämligen, Alexandri Magni och des Esterföljares, Konungarnes af Syrien. Romarena togo henne från Judarne, som hade bemästrat sig hånne under de Cyriska Krigen. De Grätske Kejsarena i Constantinopel hafwa behållit henne til år 637, eller Hegyrans 16:de år; sedan hafwa många förändringar tildragit sig under Turkarne, Araberne och Ägyptierne, samt det heliga Kriget, til des Kejsaren Fredric Barbarossa tog henne igen af Turkarne, på de wilfor, at Murarne skulle ej mera upbyggas, at inge Mahometaner skulle kunna bo uti Staden; men at få lof til at komma och förrätta deras devotion i Cobbat al jakra, eller Jacobs Sten, som bemålte Patriarch sof på, och Giume al Aga, eller Salomons Tempel. Sedan föll hon tillbaka i Mahometanernes händer, och hade åtskilliga omkiften under Sultanerne af Damasco, Bagdad och Ägypten, tils Sultan Selim tog hånne in 1516, ifrån hwilken tid intil denna dag, de Turkske Kejsarena äga hånne, men ej som Herrar, utan som Hanci försvarare, hwar

före och Turkiska Kejsaren i sin Titul, ibland de första Namnen, Kallar sig Protector öfwer det Heliga Jerusaleml. Turkarne hålla denna Staden i stor wördnad, och står det befalt i Alcoran, at hans Efterföljare skulle hålla Staden i wördnad, och skulle, när de läste, wända deras Ansikten åt Jerusaleml.

Efter Hans död wille största delen af Hans anhängare begräfwä honom där. Det Templet, som Omur låt bygga öfwer Patriarchen Jacobs Sten, hålles för det förnämsta, näst Mecca och Medina; utaf alla som Muselmänne besöka; och när Walsfarten til Mecca war förhindrad, förmedelst Caramathernes uppror, så gjorde Turkarne i stället deras Walsfarter til Jerusaleml, som de kalla Tarik al Fonal, wägen til Euphrates; denna Pilgrims-färd warade ifrån 317 alt til 339 af Høgyran eller Mahomets flygt; och hafwa många Orientaliske Scribenter beskriwit densamma så wäl, som Staden Jerusaleml. Alt hese de märkwärdigheter, som finnas utom Staden, så förde oss wår Ledsgare ut genom Stephani Porten, och stället hwarest denna förste Martyr blef stenad. Intet långt derifrån wises Jungfru Mariæ Graf, som är en fyrkantig Bygning: under, ses hennes samt Joachims och Annas Grafställen. Turkarne hafwa för denna Platsen så stor Veneration, som de Christna. Wi gingo öfwer en del af Josaphats Dal, och kommo til Gethsemane, Trågården, hwarest finnas ännu 8 stycken Gamla Olsotrån, som sades oss wara öfvelge, alt ifrån Christi tid; hwarföre de också äro fria ifrån alla Utlagor, der likwäl för de andre måste arläggas en tribut åt Pachan, nämligen, hälften af all Frukt de bära. I denna Trågården wises först Grättan, hwarest wår käre Frälsare swettade Blod. 2) De Nummen, på hwilka Lärjungarne somnade in. 3) Orren af Malchus. När man will gå uppå Olsoberget, ser man 1) Platsen, hwarest Christus gret öfwer Jerusaleml. 2) Hwarest Christus gjorde Bönen: Fader Wår, &c. 3) Hwarest Lärjungarne componerade Eron, och ändteligen 4) hwarest wår Frälsare hölt Predikan om Yttersta Domen. På öfwersta spetsen af detta Olsoberget, har Kejsarinnan Helena bygt et Capell, på det stället, hwarifrån Christus for up til Himla. Turkarne hafwa detta Capell i besittning; och måste hwar Christen, som will gå derin, betala något derföre. Uti Capellet wises märke efter en fot i Hälleberget, som berättas wara efter Christi fot.
Där

Där hafwa varit tvänne, men Turkarne hafwa tagit bort den andra, och bragt honom til den Mousqueen, som står på rummet af Salomons Capell. Foten är ganska stor, och efter des Situation har Christus wändt Ansigtet åt Norr, när Han blef uptagen til Himla. Wid detta Capell är en liten Kammare, kallad Petagias Grotta, som war et ungt och rikt Fruentimmer, ifrån Antiochien, hwilken, sedan hon blef omwänd til Christna Låran af Biskopen i Damiatta, kom med en Pilgrims-drägt til detta stället, och lefde här obekant, hela des lifstid, utan at någon förr än efter hennes död wiste at hon varit et Dwinfolk. Wi gingo samna wägen neder af Berget tillbaka, och sedan wi hade passerat Trågården, kommo wi til Bäckén Kidron. Wi gingo öfwer Bron på andra sidan om Bäckén, och sågo märke efter Christi händer och fötter, då Han föll på detta stället, enär Krigsknektarne togo honom och förde honom til Caiphæ Hus. Några steg derifrån beser man Absalons Graf, hwarest är en Pelare, och omkring honom en stor hög af stenar, som ökar sig dageligen, emedan hwar och en Jude eller Turk, som går förbi, til at betyga deras affty för denna olydiga Davids Son, kastar en sten på hans Graf. Långre bort ses en Magnifique Graf, näml.: Zachariæ, som blef ihjälslagen emellan Templet och Altaret. Wi gingo derifrån den wägen, som går til Bethanien, och gingo förbi det stället, hwarest Judas hängde sig sielf, och hwar Christus förbannade Sikona-Trädet. Bethania är ganska uselt och ringa nu för tiden, och alt hward som där är at se, består måst i Ruiner; der wistes of de ställen, på hwilka Mariæ, Marthæ och Lazari Hus hafwa stådt. Denna fenares Graf är ännu conserverad, och hafwa de bygt deröfwer 2:ne små Capell. Wi gingo tillbaka den wägen, som Christus red på en Äsninna, til Jerusalem, hwilken Ceremonie Guardianerne ännu hwar Palm-Söndag estergjöra. Öfwerst up ifrån dese Berg, sågo wi långt bort Öken och Berget Quarantania benämde, hwarest Christus blef frestad af Djeswulen, samt Jericho, Jordan och Röda Hafwet. Wi kunde intet gå til dese Orter, emedan utgifterne woro för druga, som belöpa sig til några tusende piastres, hwilken Summa den Caravane af Pilgrimmur måste betala, som göra denna Touren, om Påsttiden, under Pachans protection, hwilken försvarar dem för Araberne, som ströfwa deromkring. Inwid Staden wises Gamla Konungarnes af Jerusalem Grafwar: de måsta af dem äro ruinerade; men dock ses det nogsam, at de war it kostbare. Sedan

wi besedt denna sidan af Staden, resolverade wi oss, at gå till Bethle-
 hem, som är ungefärlig $2\frac{1}{2}$ Swenskt Mil ifrån Jerusalem. Wi gingo
 derföre ut genom Hebrons Porten, och på wänstra handen följde wi Si-
 ons Berg, och sågo ruinerne af Davids Pallats, samt Brunnen hwa-
 rest Batleba badade sig när David såg henne. Desutom ses der en för-
 fallen wattu-ledning, som förde watten til Salomons Tempel. Wi gingo
 uppå Bergen och funno en ganska stenig och elak wäg. De wiste oss en
 gammal byggnad, som säges wara Simeons Hus, och nära derwid är
 en Brunn, som kallas Stjerne-Brunnen, emedan de wise Män ifrån
 Osterlandet funno härwid först igen Stjernan, som geef fram för dem
 til stället, hwar wår Frälsare blef född. På högra handen ser man
 Rudera af en gammal Kyrka, som skall hafwa warit bygd på det stället,
 hwarest Engelen tog Habacuc wid hufwudet, och bragte honom til Ba-
 bylon. En half mil längre fram, är et Gråkliskt Kloster, starkt bygd
 som en Fästning, til at förswara sig emot Araberne, och dediceradt åt
 Propheten Elias. Der bredewid i Berget är Imprimerad en mans Kropp,
 och säga de, at Propheten war wan at sofwa här. Wi kommo härifrån
 til Jacobs Habitation, och intet långt derifrån ses Rachels Graf. En
 half mil ifrån Bethlehem är Davids Brunn, af hwilket watten han önska-
 de at dricka; och när de förde honom deraf, wille han intet smaka det,
 emedan de wågat deras lif derföre. Bethlehem är en liten By, och är
 ingen ting remarquabelt at se deruti, förutan den så kallade St. Helenæ
 Kyrka, bygd på det stället, hwarest wår Herre Christus blef född. Kyr-
 kan är Magnifique beklädd med Marmor, och står på 36 sköna Pelare af
 samma Sten. Stället, hwarest Christus blef född, är under jorden uti en
 Grotta, som nu är beklädd med Marmor, 12 fot bred, 40 fot lång och
 15 fot hög. Altaret är Osteråt, som reprænterar Christi Födelse. Un-
 der Altaret wistes en Stjerna, sammansatt af många differanta sorter
 Marmor, til åminnelse at Christus blef född på det stället. Här
 är ännu et annat Altare, som skall wara bygd, hwarest de wise Män
 kommo at tilbedja Christum. Denna Plats hålles i stor wördnad, så wäl
 hos de Christna, som Turkarne. De oskyldige Barns Capell är brede-
 wid, och säges, at de Barn, som Herodes lät mörda enär han förföljde
 Christum, äro på det stället begrafne. Eusebii och Hieronymi Graf-
 war wisas här ock; men deras Kroppar skola wara bortförde til Rom, och
 lagde i den Kyrkan, som kallas St. Maria Majore. I en annan Grot-
 ta

ta ser man Paulæ med des Sons Eustachii Grafwar. Detta Fruntimmer war ifrån Rom af Gracilii och Cornelii Familia, och wissas wid Kyrkan rudera af 4 Closter, som hon låtit bygga. I denna Kyrkan förrätta de Latinske, Gräkiske och Armenianske Munkar deras Guds-tjenst. Inwånarne i denna släcken äro måstendels Gråker och Armenia-ner, som söda sig deraf, at de sälja Radband til Pilgrimerne, och at göra et märke på deras Armar, til et tecken at de besökt det Heliga Landet, som kallas gemenligen Jerusalems märke. Sedan wi hade ätit Middags-Måltid med de Latinske Munkar, gingo wi ut öster om Staden til det stället, hwarest Engelen uppenbarade sig för Herdarne, samt til den Byn, hwarest samma Herdar hade deras hus. Närmare til Bethlehem är et förfallit Capell, bygd på det stället, hwarest Joseph feck befallning af Gud, at fly til Egypten. Andra dagen om morgonen gingo wi til Johannis Döparens öken. Wi kommo först til en By, Betzel benämnd, bebodd endast af Christna, och berättas det, at ingen Turk kan lefwa deruti. Längre bort wistes stället, hwarest Apostelen Philippus döpt Drottningen Candaces Kammererare, och straxt derbredewid ser man Elisabeths Hus, som nu kallas St. Johannes, emedan han wardt födder deruti. På detta stället är nu för tiden bygd en liten Kyrka. Intet långt derifrån är Johannis öken, och rinner en Källa ifrån Berget utföre. Längre utföre ser man ännu det slags träd, Charonby kalladt, hwarutaf Johannes åt, och som Charonby på Gräkiska betyder åfwenwål en Gråshoppa; så hafwa de, som öfversatt Nya Testamentet, hwilka aldrig hört af en sådan frugt, inbillat sig, at Johannes Döparen ätit i öknen Gråshoppor.

Sedan wi allt detta nogsammt besedt, redo wi tillbaka til Jerusalem igen. Detta är således en kort Beskrifning af det märkwärdigaste, som är at bese uti Jerusalem och Landet deromkring. Der äro ännu andra många ställen, som wi höllo af intet stort värde, emedan det består måstendels i Superstition, fastän de Catholske och Levantiske Christne äro öfwertygade om deras sanfärdighet, hwartil deras Präster och Munkar ej underlåta at styrka dem, emedan de derutaf hafwa så mycken större winst och förmån. Ehuru man har ordsak at beklaga, at denna Stad och Land skall wara uti Christenhetens fienders händer, hwilke drifwa der mera widfjoppelse och apespel, än som de förrätta en rätt andagt; Så är dock ej utan, at icke en Christens sinne warder rördt, och många goda tankar upwäckte i des hjertan, när han ser alla de ställen, som war

vår Käre Frälsare behedrat med des närvarelse, på hwilka han gjordt så mycket godt, och på hwilka han fullbordat det dyra Återlösningens wärket, förmedelst sitt Egit Lifis upoffrande på Korsens träd. Wi uppehöll oß åtta dagar i Jerusalem, så syfellsatte, at alltid se och observera något märkwärdigt, som wåre Wårdar woro sorgfällige at omwända oß, hwilket dock ej tog dem Lag; i ty wi lämnade dem d. 3 Aug. om aftnenen, tagandes samma wäg tillbaka till Jaffa, som wi woro komne, och anlände derpå om morgonen utan någon mött olycka eller händelse på wägen. Wi sunro i Jaffa et Engells Skepp, Halifax benämndt, det Levantiske Compagniet tillhörigt, som war segelfärdigt, med hwilket wi embarquerade oß för Damiatta i Cypern d. 5 Augusti 1733.

APPENDIX.

Palästina kallas af Muselmännen Falastin eller Felastini. De kalla det ock som wi, Terra Sancta, och säga, at desse 2:ne Hwudstäder äro Elia och Avia, Jerusalem och Jericho. De hafwa många Historier om detta Landets fordna Inwånare, som Molat varit Jettar, af hwilka Aougi Og (Anaks Son) skall warit den förste. Hans Ursprung war af Adds Slägte, derföre kallades ock desse Jettar Additer eller Adian. I Alcoran finnas många mörka Historier om Israels Barnas ingång i detta Land. Falasti, Philistees kallas detta Lands fordna Inwånare, som Araberne säga, at de bliswit 2:ne gånger utförde til Africa, neml. först af Josua, sedan af David, efter Josuas död: twiswelsutan hafwa de welat förstå med desse 2:ne Transmigrationer, Cananeernes och Philisteernes.

Ahmed al Fasti, en gammal Arabisk Auctor, säger, at alla gamla Konungar i Palästina hade den Titel eller tilnamnet af Giolunth, Goliath, likasom alla de Egyptiske Konungarne kallades Pharaon och de Persiske Akoserat Khodes (Cyrus). Samaria kallas af Araberne Mabolos och af Europeerne i dag Nuplosia. Samaritanerne separerade sig ifrån Judarne efter Simsons död; äro ännu i dag, som de warit alltid, ganska grofwe i deras Lära, så at de wärligen tro Gud hafwa Kropp, hwarföre sielfwe Turkarne förebrå dem, och hafwa en weberstyggelse för dem. Af Gamla Testamentet ärkänna de allenast 5 Mosis Böcker; det öfriga wela de intet weta utaf. Största delen af dem bleswo utrotade under Kejsaren Justinianus, för det de gjorde executioner och öfwerwäld på de Christna i Palästina, hwilka de Malacerade, och ruinerade deras Kyrkor; men der är ännu nog af detta Dgräset öfrigt, och består hela Samaria Nuplosia, nu för tiden af inga andra Inwånare, än Samaritaniska Judar.

Desse Annotationer hafwa wi med åtskillige flere dragit utur den så kallade Reverendissim: eller Pater Gardians Samlingar, som han sielf gjordt under den tiden han warit här, och kan med rätta sägas besitta en af de bästa Collectaner i Werlden för Orientalibus. Pera i Constantinopel, d. 22 Februarii, 1736.

CARL FR. VON HÖPKEN. EDUARD CARLSSON,

www.books2ebooks.eu